

חדשות בעתיקות - אוגוסט 2018

ד"ר צביקה צוק – ארכיאולוג הרשות

ISRAEL
ANTIQUITIES
AUTHORITY

רשות
העתיקות

עגיל זהב בן יותר מ-2000 שנה התגלה בעיר דוד

עגיל זהב מעוטרי בדמות חיה בעלת קרניים מהתקופה ההלניסטית התגלה בחניון גבעתי בעיר דוד שבגן לאומי סובב חומות ירושלים, בחפירה ארכיאולוגית של רשות העתיקות ואוניברסיטת ת"א. "מי שענד אותו השתייך למעמד הגבוה של תושבי ירושלים".

ירושלים של זהב: עגיל זהב מרהיב, מעוצב בדמות חיה בעלת קרניים, המתוארך למאות ה-3-2 לפנה"ס (התקופה ההלניסטית), התגלה בחפירות הארכיאולוגיות של רשות העתיקות ואוניברסיטת תל אביב בחניון גבעתי שבעיר דוד, בגן לאומי סובב חומות ירושלים.

לדברי מנהלי החפירה, פרופ' יובל גדון מאוניברסיטת תל אביב וד"ר יפתח שלו מרשות העתיקות, "התכשיט נמצא במבנה שנחשף בחפירה, המתוארך לתקופה ההלניסטית הקדומה – זוהי תקופה מרתקת, אשר הידע עליה בירושלים דל. במהלך יותר ממאה שנות חפירות ארכיאולוגיות בעיר, נחשפו בה אומנם ממצאים קטנים רבים מהתקופה – בעיקר שברי כלי חרס ומעט מטבעות – אך כמעט שלא נמצאו בה שרידי מבנים המתוארכים בוודאות לתקופה זו."

העגיל דמוי חישוק ומעוטרי בראש חיה בעלת קרניים (אנטילופה או צב) בו רוקעו עיניים גדולות, פה ותווי פנים נוספים. בסמוך לו התגלה גם חרוז זהב מעוטרי במעשה רקמה עדין בדגם של חבל דק, המחלק את החרוז לשני חלקים ולשש ספיראלות בכל צד.

צילום: קלרה עמית, רשות העתיקות

לדברי החוקרים, "לא ברור אם עגיל הזהב נענד על ידי גבר או אישה, וגם לא ברורה זהותם התרבותית והדתית אולם ניתן לומר בוודאות, כי מי שענד את העגיל השתייך בהכרח למעמד הגבוה של תושבי ירושלים. עובדה זו ניתן לקבוע הן בשל הקרבה להר הבית ולמקדש שהיה פעיל באותה תקופה, והן בשל איכות תכשיט הזהב."

אריאל פולקוף וד"ר עדי ארליך מהחוג לארכיאולוגיה באוניברסיטת חיפה, שבחנו את העגיל והחרוז, העריכו כי התכשיטים יוצרו בטכניקה הקרויה 'פיליגרי', העושה שימוש בחוטים ובכדורי מתכת קטנטנים ליצירת דוגמאות מורכבות ועדינות. לדבריהם, טיפוס עגיל זה הופיע לראשונה ביוון בתקופה ההלניסטית הקדומה, ויש לתארך אותו למאות ה-4 עד ה-2 לפסה"נ.

עגילים דומים מאוד (אם כי לא זהים) מוכרים מרחבי אגן הים התיכון - במיוחד מיוון, אולם בישראל הם מאד נדירים. לדברי פרופ' גדון, "עד כה נתגלו בישראל רק עגילים בודדים מסוג זה, רובם באזור החוף, ועגיל מעט שונה התגלה במערת קבורה בכתף

הינום, אולם זוהי הפעם הראשונה בה מתגלה העגיל בירושלים בתוך שרידים ארכיאולוגיים בני התקופה".

לדברי החוקרים, "הממצאים מהחפירה פותחים אשנב אל ירושלים של התקופה ההלניסטית הקדומה: נראה שהעיר בתקופה זו לא הצטמצמה לפסגת הגבעה של עיר דוד, אלא התרחבה מעט מערבה, לכיוון גיא הטירופיאון, ואולי אף מעבר לו. מהחפירה עולה גם, שמי שהתיישב באזור זה היו אנשים בעלי אמצעים בעוד שהעניים התיישבו בשטחים הריקים סביב המרכז. גילוי התכשיטים, המוכרים בעולם ההלניסטי, עשוי ללמד על השפעות הלניסטיות שהגיעו גם לירושלים בתקופה

התכשיטים והעגיל יוצגו לציבור הרחב בכנס הארכיאולוגי השנתי של עיר דוד, שיתקיים ביום ג' 4.9.2018

האוניברסיטה העברית בירושלים
The Hebrew University of Jerusalem

עונת החפירות השלישית בחורבת מדרס (שמורת חורש עדולם)

ד"ר אורית פלג-ברקת, המכון לארכיאולוגיה, האוניברסיטה העברית בירושלים
צילום: טל רוגובסקי

עונת החפירות השלישית בחורבת מדרס, שבתחומי שמורת חורש עדולם בשפלת יהודה, נוהלה על-ידי ד"ר אורית פלג-ברקת מטעם האוניברסיטה העברית מ-16 ביולי ועד 10 באוגוסט 2018. בחפירה השתתפו סטודנטים מהאוניברסיטה העברית ומהאוניברסיטת קולומביה הבריטית בוונקובר, מערנים (חוקרי מערות) ומתנדבים. החפירה נערכה בתיאום, שיתוף פעולה וסיוע של רשות הטבע והגנים והמשלחת מודה לאנשי הרשות על תמיכתם המתמשכת. החפירה התמקדה בשלושה שטחים:

שטח A – במערב האתר, נמשכה חשיפת החלק המזרחי של מבנה גזית מן התקופה הרומית הבנוי על גבי פודיום, וצופה על הדרך הרומית מירושלים לבית גוברין (בתוואי כביש 38). קירות הפודיום מושתתים על הסלע וגרם מדרגות מרשים, שנחשף בעונות החפירה הקודמות עולה מכיוון מערב אל החצר המרוצפת שבראש הפודיום. בעונה הנוכחית נחשף החלק המזרחי של המכלול, ממזרח לחצר המרוצפת. הקיר המזרחי והקיר הדרומי באזור זה השתמרו היטב עד לגובה של נדבך או שניים מעל מפלס הרצפה, בעוד שהקיר הצפוני השתמר באופן חלקי בלבד. הסתבר שמדובר במכלול כמעט רבוע (19.5X18.5 מ'). החלק המזרחי, שממזרח לחצר, מושתת על גבי שלושה חללים תת קרקעיים. הקמרון שקירה את החלל המרכזי נחשף בצדו הצפוני והסתבר שרצפת החלל הזה חצובה בסלע. גובה שיא הקמרון כ-2.5 מ' מעל רצפת הסלע. הקמרון תמך בתשתית של ריצוף מבנה העל. התשתית בנויה מבולדרים, אבני שדה וחומר מליטה. הקיר הדרומי (בקצהו המזרחי במפלס החלל התת-קרקעי) חצוב בסלע בהתאמה לקיר ונראה שבחלקו התחתון יש פתח לחלל תת-קרקעי, אלא שהחפירה טרם הגיעה לעומק הנדרש בכדי לברר סוגיה זו.

גם בעונה הנוכחית נחשפו שלבי התיישבות המאוחרים לנטישת המבנה הרומי, ובעיקר שרידים דלים של בנייה כפרית מהתקופה העות'מאנית. בפינה הדרומית-מזרחית של החצר המרוצפת השתמר קטע רצפת טיח ועליו ממצא מן התקופה הביזנטית המאוחרת (מאות שישי-שביעית לסה"נ), המעיד על שימוש משני במבנה.

שטח B – המשלחת חזרה לחפור ממזרח לכנסייה שנחפרה על ידי רשות העתיקות ב-2011. בשטח זה נחשפו בעונת 2016 ארבע שכבות יישוב: השכבה המאוחרת כללה שרידי מבנה גדול מן התקופות הממלוכית והעות'מאנית המוקדמת, ומתחתיה שלב יישוב מן התקופה הממלוכית, הכולל מספר טבונים, אך ללא שרידים אדריכליים. שכבה זו כיסתה על שרידי בית מגורים מן התקופה הביזנטית המאוחרת ומהתקופה האומיית, שנבנה מאבני גזית, בשימוש משני, שלוקטו ממבנה קדום יותר. על רצפת המבנה נתגלה קנקן שלם שרוסק במפולת של הקירות. דבר זה הביא אותנו להציע שהמבנה חרב ברעש אדמה במהלך המאה השביעית לסה"נ, בדומה לכנסייה המצויה כמה עשרות מטרים ממערב. המבנה הביזנטי הושתת על רצפת הסלע המיושרת של מבנה מימי הבית השני. במבנה זה חצובה מבואה מדורגת היורדת אל מקווה טוהרה (המבואה נסתמה בשלב הבנייה הביזנטי). המקווה נפרץ במהלך מרד בר כוכבא וחובר באמצעות מנהרה קצרה לחלל תת-קרקעי נוסף, ממנו יש מעבר למערכת ארוכה שכוללת כמה חללים מחוברים באמצעות מנהרות קצרות ובהם בור מים, מחצבה, חללי אחסון ומקווה נוסף.

במהלך השבוע הראשון של החפירה נחשפו בעזרת מתנדבים מטעם "מועדון שוחרי המערות הישראליות" חללים נוספים במערכת התת קרקעית והמיפוי שלה הושלם. הסתבר שאורכה המלא כ-100 מ'. כן זוהו כמה פתחי יציאה הקרובים אל פני השטח. בהמשך העונה נחפר מפני השטח אחד מפתחי היציאה, במרחק כמה מטרים מצפון-מערב למבואת המקווה. שוב נחשפו ארבע שכבות של התיישבות במקום. השכבה העליונה, מהתקופות הממלוכית-עות'מאנית קדומה, דומה באופייה לשכבה מהעת הזו שנחפרה מדרום-מזרח בעונת 2016. קירות המבנה הממלוכי נשענו על מפולות ושרידי קירות מן התקופה

הביזנטית. על רצפת המבנה הביזנטי, ששרדה בסמוך לאחד הקירות, נתגלה קנקן "עזה" כמעט שלם הנשען על הקיר. להפתעתנו, הפעם במפלס מעט נמוך לשלב הביזנטי נחשפו קטעי רצפה עם קרמיקה המתוארכת למאות השנייה והשלישית לסה"נ, לאחר מרד בר-כוכבא. יש בכך משום עדות חשובה להתחדשות היישוב באתר כבר בשלב מוקדם זה. על רצפת הסלע המיושרת בתחתית ריבועי החפירה נחשפה קרמיקה הומוגנית מהמאה הראשונה וראשית המאה השנייה לסה"נ (עד מרד בר-כוכבא). הפתח מוביל אל חלל אחסון חצוב ברצפת הסלע, ששימש כמרתף הבית. במקביל לחפירה בשטח זה המשכנו לחפור את המקווה בצידה האחר של המערכת התת קרקעית. החפירה הראתה שבשלב השימוש הביזנטי הסירו הבנאים את מדרגות המקווה, העמיקו אותו והוסיפו לו פיר המוביל כלפי מעלה, על מנת להסב אותו לבור מים.

שטח D – בראש הגבעה המשכנו לחשוף מבנה נפש בדמות פירמידה מדרגת על גבי פודיום רבוע. עונת החפירות הנוכחית התמקדה בשטחים שממערב וממזרח למסד הנפש. במערב נחפרה רצועה ברוחב של כ-2 מ' לכל אורכה של החזית המערבית המשווערת של המבנה, עד למפלס סלע האם. במהלך העבודה נוכחנו לדעת שחזית זו פורקה ונשדדה כולה. שודדי האבן הסירו את אבני הגזית המגולפות בנארי והותירו חשופות את אבני הליבה של המסד, שאף הן גדולות ומסותתות, אך לא מסותתות למשעי. הן סותתו מנארי מאיכות נמוכה יותר או מקירטון. יש לציין שבדומה לחזית המערבית, גם החזית הצפונית של מסד מבנה הנפש נשדדה וליבתו גלויה כיום לגובה שניים וחצי נדבכים. שביל המטיילים העובר בשטח זה מנע מאתנו לקיים חפירה גם בצד זה של המונומנט. את החזית המקורית בצד מערב שחזרנו על פי קו הסלע המיושר והנגטיבים שהותירו בו חלק מאבני החזית המקורית.

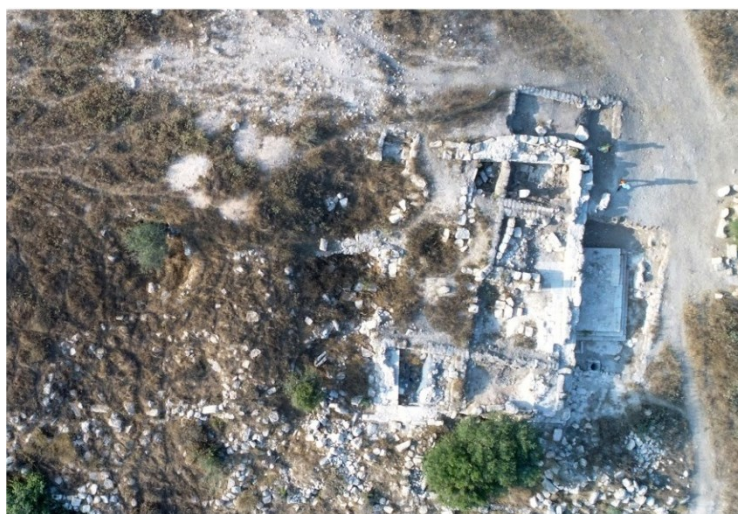
לאורך החזית המזרחית של המסד, שהשתמרה ברובה בצד זה, נחפרו שני ריבועים – האחד למרגלות הפינה הדרומית-מזרחית של המסד והשני, ברוחב של כמטר על 2.5 מטר, במרחק של כמטר דרומית לפינתו הצפונית-מזרחית המשווערת (שלא נחפרה בעונה זו). בדומה לחפירה לאורך החזית הדרומית של המבנה, גם בצד זה, כפי שהיה בעונת 2017 בשטח שמדרום למבנה הנפש, נתקלנו בשכבת הקירטון שהתגבש מחדש והקשה מאד על החפירה. בחלק מהמקומות עובי השכבה הממוצקת עלה על מטר אחד. לשם החדירה דרכה נאלצנו להשתמש באמצעים מכניים, מה שהאט והגביל את החפירה באזור זה. בשני ריבועי החפירה הגענו עד לסלע האם המיושר. בריבוע הדרומי נחשפה למלוא גובהה הפינה הדרומית-מזרחית של המבנה – הפינה היחידה של הפודיום שנותרה שלמה ולא נשדדה.

על אף שהממצא הקרמי והנומיסמטי שנתגלה בחפירה אינו רב ואינו חתום מתחת לרצפה או יסוד, הרי שההומוגניות שלו מצביעה בכל זאת לדעתנו בסבירות גבוהה על תארוך המבנה. באופן עקבי, בכל שטחי החפירה שהכילו עפר שכיסה על מפולות המבנה היה ממצא המתוארך למן התקופה הביזנטית ועד לעת החדשה. לעומת זאת, הממצא שנתגלה על הסלע המיושר, הצמוד ליסודות מסד מבנה הנפש (ממצא אשר היה חתום מתחת למפולת ולשכבת הקירטון שהתמצקה מחדש מלמעלה) כלל מעט חרסים מהמאה הראשונה לסה"נ. בנוסף נמצאו שני מטבעות – האחד מימי אלכסנדר ינאי והשני מימי הנציב ששרת תחת הקיסר טיבריוס בשנת 18\19 לסה"נ. ניתן, אפוא, לומר שהמבנה נבנה לכל המאוחר בתקופה הרומית הקדומה והופל או התמוטט עוד קודם לתקופה הביזנטית. בפרק הזמן שבין הבנייה וההתמוטטות נשדדו אבני החזית המערבית והצפונית של המסד.

תוצאות החפירה אפשרו לנו להבין ולשחזר את התוכנית והצורה המקוריות של הפירמידה. חשיפת קו החזית המערבית השדוד אפשרה למדוד את רוחב החזית הדרומית, מן הפינה הדרומית-מזרחית ששרדה ועד הקו המשוחזר של הפינה הדרומית-מערבית שנשדדה. הסתבר שהמידות המקוריות של המסד הרבוע הן בדיוק 10X10 מ', כפי שהעריך בזמנו רחמני, בעוד שגובהו עמד על כ-2.3 מ'. כיום שרדו באופן חלקי שלוש המדרגות התחתונות של המבנה הפירמידלי שניצב מעל המסד. גובה כל מדרגה חצי מטר וכל אחת מהן נסוגה כחצי מטר ביחס לזו שמתחתיה. מסתבר, אם כן, שהמידות המקוריות של שלוש המדרגות התחתונות של הפירמידה היו 9X9 מ', 8X8 מ' ו-7X7 מ', בהתאמה. להערכתנו, יש לשחזר עוד שש מדרגות נוספות שנבנו, כנראה, על פי אותו עיקרון, כאשר המדרגה הגבוהה ביותר הייתה באורך ורוחב של מטר אחד. לפי הצעה זו, הגובה המקורי של הפירמידה, מעל המסד, הגיע לכ-4.5 מ'. גובהו של כל המונומנט, במקרה כזה, היה כ-7 מ' מעל מפלס פני הסלע.

צילום
 אוויר של
 מבנה A
 בתחילת
 העונה
 ובסופה

נר בית נטיף שלם שהתגלה במערכת התת קרקעית בשטח B

הפינה
 הדרומית
 מזרחית
 של מבנה
 הנפש
 הפירמידלי

פתח חצוב לתוך חלל אחסון במערכת התת קרקעית בשטח B

הקמרון התת-קרקעי בחלקו המזרחי של המבנה בשטח A

חפירות בתל צפית/גת: עונת 2018 **פרופ' אהרון מאיר, אוניברסיטת בר-אילן**

בחודשים יוני ויולי נערכה עונת החפירות ה-21 בתל צפית/גת, מטעם המחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה באוניברסיטת בר-אילן, בראשות פרופ' אהרון מאיר. כמדי שנה, התקבצו כ-100 ארכיאולוגים, סטודנטים ומתנדבים, מישראל ומכל רחבי העולם, להשתתף בחפירות המרתקות באתר המזוהה כגת פלישתים המקראית – ביתו של גוליית. חפירה זו משמשת כחפירה הלימודית של המחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה. ואכן, תלמידים מכל שלבי הלימוד – משנה א' בב"א ועד פוסט-דוקטורט, השתתפו באופן פעיל, תוך לימוד רזי הארכיאולוגיה המעשית בשטח, ומיותר לציין, מתוך הנאה רבה!

תל צפית/גת הוא אחד התלים הגדולים ביותר בישראל, שהיה מיושב מסוף העידן הפרהיסטורי ועד לעידן המודרני. בתקופות הברונזה והברזל שכנה כאן העיר גת. בתקופת המלוכה, גת הייתה אחת מחמש ערי סרני הפלישתים, ובחלק ניכר מתקופת הברזל (המקביל לתקופת השופטים ותקופת המלוכה במקרא), היא הייתה הגדולה והחשובה בערי פלשת. במקרא, גת פלישתים מוכרת היטב, במיוחד בסיפורים הקשורים לדוד.

תל צפית/גת משתרע על שטח של כ-500 דונם, ומתחלק לעיר עליונה שהייתה מיושבת בכל התקופות, ועיר תחתית שהייתה מיושבת רק בתקופת הברזל, עת הייתה פלישתית. במשך רוב העונות החפירות התמקדו בעיקר בעיר העליונה, אך החל מהשנה הנוכחית, סיימנו לעבוד בחלק העליון של האתר, והתרכזנו בעבודה בעיר התחתית, בה אנו חופרים כבר למעלה מעשור. ואכן, כבר בשנים קודמות נתגלו ממצאים מרשימים בחלק זה של גת פלישתים, כגון מקדש עם מזבח אבן וממצאים פולחניים מגוונים, ביצורים ושער העיר. ברור לנו שהשרידים הפלישתיים מתקופת הברזל בעיר התחתית מגוונים ומרשימים. הדבר המרתק ביותר היא העובדה שהממצאים מתקופה זו נמצאים ממש מתחת לפני השטח, היות שלא הייתה התיישבות באזור זה אחרי הרס העיר הפלישתית (בידי חזאל מלך ארם, סביב 830 לפנה"ס).

מצב זה, של ממצאים רבים מתקופת הברזל הנמצאים קרוב לפני השטח, ובאזור נרחב, פותח בפנינו את האפשרות לחקור חלקים ניכרים של העיר בגלל הנגישות הקלה של השרידים. ואכן, בשנה שעברה ערכנו בדיקת מגנומטריה, אחת השיטות של חישה מרחוק, שאיפשרה לנו "לראות" מתחת לפני האדמה את הממצאים בעיר התחתית. מיפוי זה איפשר לנו למקם שני שטחי חפירה חדשים בעונת 2018, בתקווה שנוכל לגלות את השרידים שנראו בחישה מרחוק.

ואכן, הצלחנו מאוד! בשני השטחים החדשים נחשפו ממצאים ממש מתחת לפני השטח.

בשטח M נתגלו מספר מבנים, שנהרסו באופן מוחלט בחורבן העיר בידי חזאל, סביב 830 לפנה"ס. במבנים אלו נמצאו עשרות רבות של כלים באתר, רובם שבורים ומרוסקים. אך ביניהם גם כמה כלים תמימים, כולל קנקן שלם (שנמצא ביום האחרון של החפירה!). למעשה, לתלמידי ותלמידות המחלקה שחפרו בשטח זה (בראשותה של מריה יונחינה, תלמידת

דוקטורט במחלקה), הייתה חוויה מדהימה של חפירה ברובד בעובי של כחצי מטר של ממצאים עשירים, עדות לשעותיה האחרונות של גת פלישתים. היבט מאד מעניין הוא גילוי שני מתקנים שהם כנראה טיפוס מיוחד של בתי בד, המוכר כבר משטחים אחרים בתל. יש בכך, ככל הנראה, עדות שגת פלישתים הייתה מרכז להפקת שמן זית ערב חורבן חזאל, וייתכן שענף זה היווה את אחת הסיבות לעושרה ועוצמתה.

בשטח Y, שגם בו חפרו תלמידי המחלקה יחד עם תלמידים משיבת יוניברסיטי בניו יורק ומתנדבים מחו"ל (בראשות פרופ' גייל כץ משיבת יוניברסיטי), נתגלתה הפתעה: אם באזורים אחרים בעיר התחתית הממצאים הקרובים לפני שטח היו של השכבה שחרבה במאה ה-9 לפנה"ס, כאן נתגלה מבנה גדול מתקופת הברזל א' (סביב 1100 לפנה"ס), השונה באופיו לחלוטין

ממה שנתגלה בשטחים אחרים במרחק של כמה עשרות מטרים בודדים. זאת ועוד. אופי הפעילות בבניין זה טרם הוברר. כרגע נראה שנערכו בו פעילויות ייצור כלשהן, אולי בהקשר להפקת חומרי בנייה. סיימנו את החפירה מבלי להבין כראוי את העניין – ובשנה הבאה נצטרך לחזור ולהתעמק בו!

בנוסף לשטחים אלו, המשכנו לחפור בשטח S, באזור שער העיר שנתגלה בשנים קודמות (בניהולו של פרופ' ג'ף צ'דוויק מאוניברסיטת בריגהם יונג בארה"ב). השנה התקדמנו מאוד בהבנת השער, שככל הנראה שימש כשער המים, אך עם תכנית מאד ייחודית, השונה משערים אחרים בני התקופה המוכרים לנו. מסתבר שישנם לפחות שלשה שלבים של הביצור – ואולי השער – באזור זה. כמו כן נראה, שמצאנו עדות לכך שערב החורבן של חזאל, בעת שאנשי העיר התכוננו למצור, הם עיבו את

הביצורים על ידי כך שמילאו חדרים הסמוכים לשער ולביצורים באדמה, על מנת ליצור ביצור יותר רחב ומאסיבי. לרוע מזלם של המגינים – אך למזלנו (שכן כך השרידים המרשימים של החורבן שרדו) – עיבוי הביצורים לא סייע בידם להציל את העיר.

בסמוך לשער המשכנו לחפור באזור שבו מצאנו בעבר עדות לנפחית מתכת ולייצור ברונזה וברזל. בשטח זה, שנוהל בידי ונסה וורקמן, תלמידת דוקטורט במחלקה, נמצאו עדויות לכך שהפעילות של ייצור מתכת התקיימה לא רק בשכבה שנהרסה בידי חזאל, אלא כנראה גם בשכבה קדומה יותר. ממצאים אלו מצטרפים לעדות מהחפירות בעיר העליונה, על פעילות ענפה בתחום ייצור המתכת בגת פלישתים בתקופת הברזל. יש אף המציעים שגת פלישתים שימשה כתחנה חשובה בהעברת הנחושת שנחצבה באזור הערבה (בתמנע ובפיינן), לכיוון הים התיכון.

הממצאים המאוד מעניינים של עונת החפירות רק הראו כמה פוטנציאל יש בהמשך העבודה בעיר התחתית. ואכן, תוך כדי החפירה נודע לנו שהפרויקט זכה במענק מטעם הקרן הישראלית למדעים, להמשך המחקר באזור זה. לאור זאת, גם בשנה הבאה נחזור לחפור בגת פלישתים ולגלות בה ממצאים מרתקים ומעניינים.

אתם מוזמנים להצטרף להרפתקה כתלמידים במחלקה!

אנחנו מחפשים אתכם!

**סקרנים? רוצים לקבל תואר שני בארכיאולוגיה בשנה קלנדרית
אחת ולשלב עניין, חשיפה למחקרים חדשים ופורצי דרך בשדה
ובמעבדה מבלי לפגוע במקום העבודה הקבוע שלכם?**

החוג לארכיאולוגיה באוניברסיטת חיפה מציע תוכנית לימודים חדשה לתואר
שני המיועדת הן לארכיאולוגים והן למי שאין לו רקע קודם בארכיאולוגיה
(מתעניינים, ארכיאולוגים חובבים)

התוכנית הייחודית מאפשרת קבלת תואר שני בשנה אחת (ללא תזה) ובשנתיים
(עם תזה מחקרית שמאפשרת את המשך הלימודים לדוקטורט)

מרבית הלימודים מרוכזים ביום לימודים אחד

**אפשרות למלגות ולהשתלבות במחקר השדה והמעבדה של החוקרים
ואנשי הסגל**

עיצוב: מרים בויס, הפקולטה למדעי הרוח

**לפרטים נוספים, להרשמה ולתיאום כגישה - צרו קשר עם מזכירות החוג לארכיאולוגיה
בטלפון 04-8240234 או בדואר אלקטרוני: drosen@research.haifa.ac.il**

חידת חודש אוגוסט 2018

מה רואים והיכן?

(פתרונות עד 6.9.18 בלבד)

פתרון חידת חודש יולי 2018

הפתרון: בית הכנסת בגן לאומי חמת טבריה. לולב בפסיפס בית הכנסת בחמת טבריה המתוארך למאות 3-4 לספה"נ ונפגע כנראה ברעידת אדמה שהתרחשה בשנת 306.

פתרו נכונה לפי הסדר: חגי דביר, ד"ר עדי ארליך, הדס משגב, דני הרמן, ד"ר עוזי פז, אריק פרידמן, גילה טרייביש, בנימין אליאסון, רונה אביסף, נילי פרי, טליה אורון, אמיר ג'נאח, גליה דורון ודבורה יונאי, ד"ר עמית הורן, ד"ר נילי גרייצר, איתי

לחמי, דקל שגב, נורית לימור, נועה מוטרו, לוי דוד, ניר נדיבי, שמוליק פינסקר, ד"ר אריה בורנשטיין, ד"ר שמעון אביבי, עפר דגן, ואם שכחתי משהו, אתנו הסליחה.